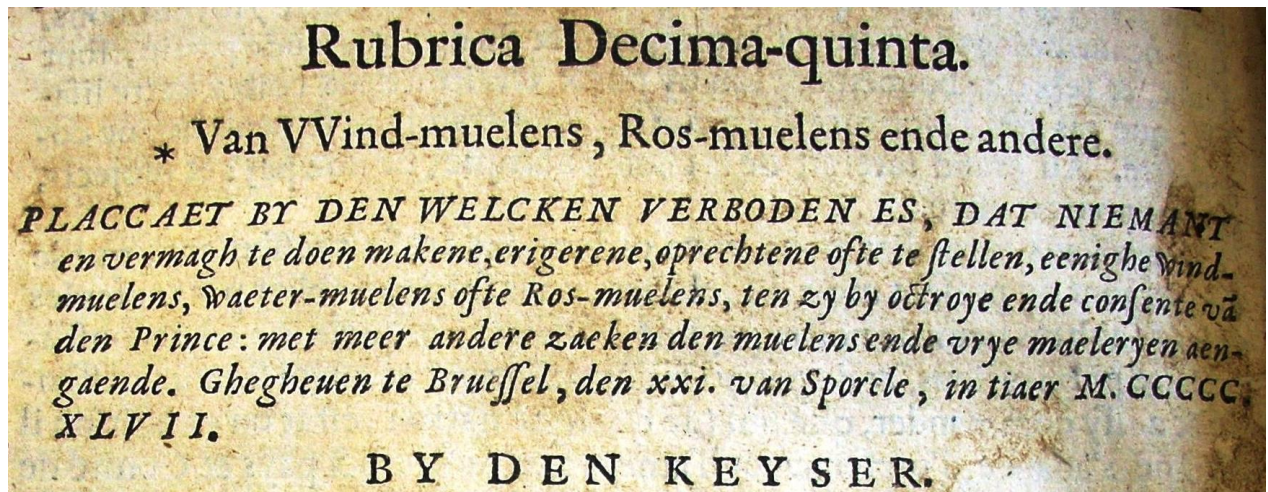

Jaar 1547

1547 – Plakkaat van de windmuelens, Rosmuelens ende andere -

Van windmuelens, rosmuelens ende andere

Placcaet by den welcken verboden es, dat niemant en vermagh te doen maken, erigeren, oprechten ofte te stellen eenighe windmuelens, waetermuelens ofte rosmuelens, tenzy by octroye ende consentie van den prince, met meer andere zaeken den melens ende vyre maeleryen aengaende. Ghegheven te Brussel, den xxi van sporcle, in tjaer M CCCCC XLVII
BY DEN KEYSER

Onzen lieven ende ghetrauwen, die president ende lieden van onzen raede in Vlaenderen, saluut ende dilectie

ALZO uut zaecken on onser hooghey, ende preheminentien ons toebehoort ende competeert, dat niemand van onse vassalen ende ondersaeten van onsen lande ende graefschep van Vlaenderen, gheene **vrymalerien** ghebruucken en moghen, doen op stellen, maken, nochte ghebruucken binnen haeren landen, erfven ende heerlicheden, nieuwe wind nochte waetermuelens, zonder eerst ende alvooren daer op thebbene onsen oorlof ende consent ende mids daervooren te betalen jaerlics tonsen profijte zeker recognitie, ende zulck als nae de ghelegentheyt van der zaeke redelick bevonden wordt.

Dies nochtans niet tegenstaende es tonser kennesse ghecommen, dat vele ende divesche persoonen hem vervorodert hebben ende noch daghelix verwoerden ende byzdnere rosmuelens op te stellen ende erigeren – niet alleenlicken binnen de prochien ende plaetsen daer wy ende onse vassalen ende ondersaeten van allen ouden tyden in possessie zijn banmuelens ende vrye maleryen thebben ende ghebruucken, maer oock buten ende ooc omtrent de selve prochien ende plaetsen. Daer mede zylieden niet alleenlicken haerlieder, maer ooc andere lieden cooren ende graenen maelen, op zulcken mulster alst hemlieden goed dynckt; twelcke comt endee keert in vermindert hede van den banmuelens daer omtrent ghelegghen, die gheschepen zouden zyn by sucessie van tyde te vergaene, tonzen ende van osnen vassalen merckelicke schaede ende interesse, ten sy dat hier op by ons met behoorlicker povisie voorsien worde.

ZO EYST dat wy desen anghezien, u ontbieden ende bevelen daertoe committerende by desen, dat ghy terstondt ende zonder vertreck doet condighen ende uutroupen, allomme binnen den steden ende andere plaetsen van osnen lande ende graefschep van Vlaenderen,

daermen gehwoonlick es uutroupynghe ende publicatie te doen, ende van onsen wegn scherpeijck verbieden, dat niemandt van wat qualiteyt ofte conditie hy zy – negheene vrye malerien ghebruuckende – hem en vervoordere voortan te doen erigeren, maken ende opstellen binnen den prochien ende plaetsen daer gheen vrye malerien ghelegghen en zijn, eenighe wind, water ofte rosmuelens op de peine dat zy ghehauden zullen zijn die thaerlieder coste te doen afbreken ende daerboven te vallen in de boete vfan twintich carolus guldenen van twitnich suvers tstick, ten waere dat zy daer op onse behoorelicke briefven van octroye verworfven hadden.

Bevelende voorts dat de ghene die eenighe rosmuelens binnen den prochien ende plaetsen, aldaer wy ofte onse vassalen ende ander banmuelens ende vrye malerie ghebruucken – sichtent thien ajren herwaerts ghemaeckt ende staende hebben – ghehauwen zullen wesen die te doen afbreken: op de penene die dies in ghebreke wesen zouden, te vallen in de boete van xxx carolus guldens, zodner dat zy vorotan ghelijcke rosmuelens zullen moghen maken op ghelijcke peine.

Wel verstaende dat de rosmuelens, die over de thien jaren gheameckt zijn – zo in plaetsen van vrye malerie als onvrye – aldaer zullen moghen bliven staende om daermede te moghen malen t'cooren ende graen alleenlicken, voor also veel als de proprietarissen van zulcken rosmuelens voor den nootdurft ende provisie van hemlieden ende haerliederen huusghezinne behouven zullen, zonder *voor* yemant van den insetenen van daer omtrent te mogen malen, nocte ghereifven, noch ooc te malen eenigh cooren ofte graen, om daermede neeringhe te doene – op de peine dat zy huerlieder rosmuelens ghehauden zullen wesen te doen afbreken, ende daertoe te vallen in de boete van twintich carolus guldens, op elck molstere dat sy ter contrarien ghemalen zouden hebben.

Alle de zelve peinene t'appliqueren - d'een derdendeel tonsen profite ter plaetsen daer wy vrye malerien staende hebben, ofte ten profite van den vassalen vrye malerien ghebruuckende, indien de contraventie onder hemlieden ghebuert – dander derdendeel tot profite vanden anbrynghere ende tderde derdendeel tot proffite vanden officier die d'execurtie doen zal.

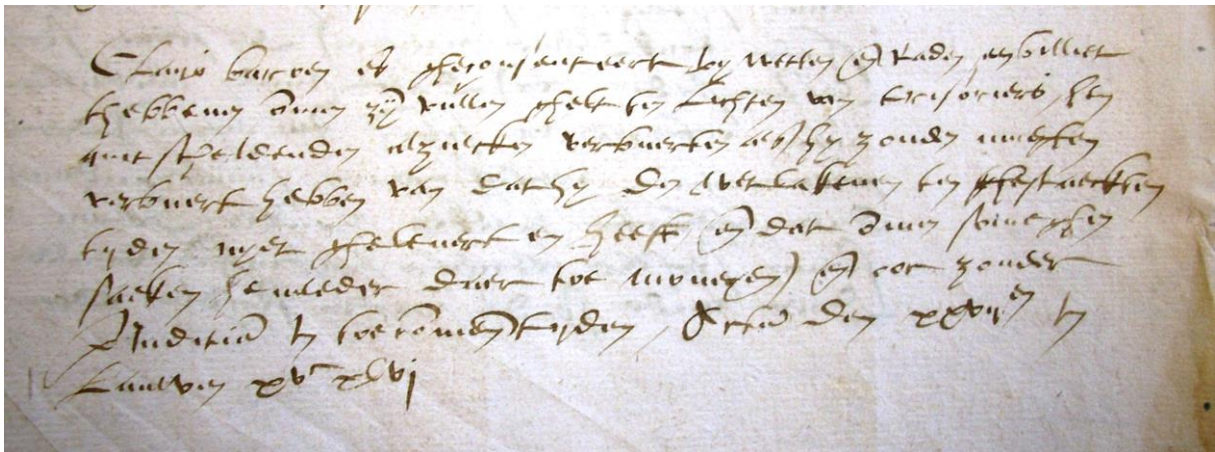
Ende tot onderhoudenesse van onse voorseyde ordonnancie ende verbodt, procedeert ende doet proceeren teghens d'overtreders by executie van den voorseyden peynen zonder vaveur dissimulatie ofte verdragh. Des voorseide es te doene met diesser ancleeft, gheven wy u vulcommen maght, autoriteyt ende zodnerlinghe bevel by desen – ontbieden ende bevelen voorts eenene yghelicken dat zy u tselve doende erstelicken verstaen ende obedieren – want ons also ghelieft.

Ghegheven in onser stadt van Bruessele, onder onsen contrezeghel hier op ghedruckt in placcate, den eenentwintighsten februarij xvc xlvij – ende gheteeckent Verreyken

Deze voorgaande wet had ook voor Poperinge als gevolg dat men bij de oprichting van een molen te Poperinge van af nu – niet alleen meer de toelating van de abt nodig had, maar in principe ook deze van de graaf van Vlaanderen.

27 januari 1547 - Clais Baroen - Resoluties A – Folio 51 verso

Clays Baroen es gheconsenteert by wetten ende raden een billiet thebbenen omme zyn vullen ghelt te lichten van de tresoriers, ten quitschelinghe alzulcken verbuerten als hy zoude mueghen verbeurt hebben van dat hy **de wetlakenen ten ghestaedten tyden nyet ghekeurt en heeft** ende dat dien vruegher saeken hemlieden daertoe moveren ende ooc zonder prejudicie in toecommende tyden

Clays Baroen – uit te spreken als Baroon – krijgt dus toelating van het magistrat om een ‘biljet’ of een schuldverklaring te krijgen – zodat hij zijn ‘volle geld’ kan gaan krijgen bij de ontvangers.

Daarbij wordt hem de boeten of ‘verbuerten’ die hij mogelijk gekregen heeft omdat hij de ‘wetlakenen’ niet gekeurd heeft, kwijtgescholden.

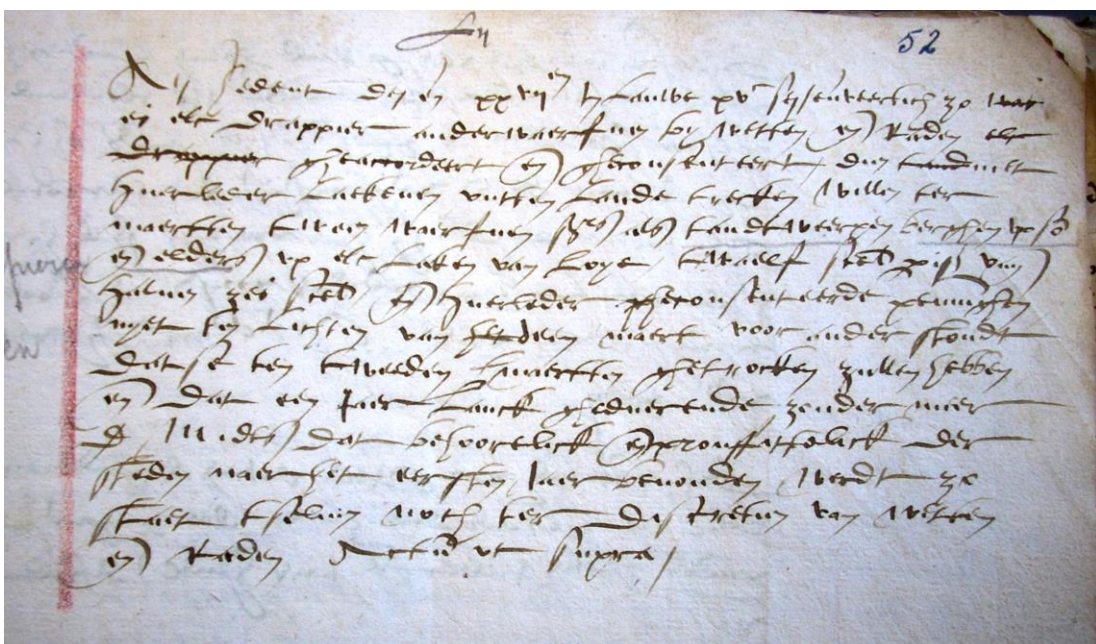
De ‘wetlakenen’ zijn de stoffen die de rechters en wetschepenen jaarlijks kregen van de stad om er een toga van te laten maken.

Clays Baroen die zelf drapier of handelaar in laken was, had dus de opdracht gekregen om dit laken te keuren, wat hij blijkbaar niet gedaan had.

Hij krijgt deze kwijtschelding van de boete omdat hij vroeger zaken gedaan heeft – die het magistrat nu ‘mouveren’ of hen er toe bewegen om deze boete kwijt te schelden en dit zonder ‘prejudicie in toecommende tijden’.

Deze kwijtschelding van de boete is dus alleen nu geldig en opent zeker geen rechten in de toekomst.

27 januari 1547 – Draperie - Resoluties A

Als hedent, desen 27ste in lauwe 1546,
 zo es elc drapier anderwaerf by wetten ende raeden gheacordeert ende gheconsenteert die
 met heurlieden lakenen uut den lande trecken willen ter maerten,
 twee waerfven 's jaers,
 als 't Antwerpen, Berghen op Soom, ende elders –
 up elc laeken van loye 12 schele parisis,
 van den halve 6 schele parisis,
 ende heurlieden gheconsenteerde penninghen,
 nyet te lichten van d'een maert voor ander stondt,
 dat ze ten tweeden maerte ghetrocken zullen hebben, ende dat een jaer lanck ghedeurende
 zonder meer,
 midts dat behoorelick ende prouffitelick der stede naer het eerste jaer bevonden werdt,
 zo staet 't zelve noch ter discretie van wetten ende raden.

Om de kwijnende draperie te Poperinge te bevorderen, geeft de stad 'subsidie' aan diegenen die met hun Poperings 'laken' naar buitenlandse markten trekken.

De buitenlandse markten die genoemd worden zijn Antwerpen; die in het buitenland Brabant ligt en Berghen op Soom, eveneens in Brabant.

'Een laken van loye' betekende waarschijnlijk gewoon een laken dat gelood was – en dus gewaardeerd en goedgekeurd door de Poperingse warrandeerders van de loye.

Om een dergelijke laken op de markt te brengen kreeg men dus 12 schele parisis – voor een dergelijk half laken – de helft of 6 schele parisis.

Deze subsidie moet men innen vooraleer men naar een andere markt reist.

Dit subsidiereglement wordt goedgekeurd door een jaar en zal dan geëvalueerd worden in de hoop dat dit 'prouffitelick' voor de stad is.

24 maart 1547 – Jacob de Hondt heeft betaalt - Resoluties

Den xxiiij in maerte xvc sessenveertich – 24ste maart 1546-

zo exhibeerde **Jacob de Hondt** een zeker billiet ende thanteeken van **Meester Bertholomeus Boye** ende dat van ghelde dater ghehaelt es vutter tresorien vanden stede van Poperinghe in cameran van scepenen ende kuerheers dat selver stede inhoudende tselven biliet de vulle betalinghe ghedaen hebbende byde selven Jacob den tresorier Frans Diedeman vande selve penninghen also verre als hy Jacob administratie ghehadt heeft – zoet onder in tselve biliet blickt by een quictancie in daten **den xxij de maerte xvc xlvj – 23 maart 1546** - ende thanteeken van de selven Diedeman ende beede de tresoriers naer d' exhibitie vande selven billietten verclaersen vuldaen tzyne van Jacob voorseid ter kennessen van voorseide wet
Actum ut supra

Na verscheidene malen aandringen door het magistraat – en door de abt en heer van Poperinghe persoonlijk - zien we hier dat Jacob de Hondt zijn rekening gemaakt heeft en tot vereffening is gekomen met Frans Diedeman, ontvanger van de stad. De wetschepen Bertholomeus Boye bevestigd dit met een biljet met zijn handteken.

24 april 1547 – **De slag bij Mühlberg** – Wikipedia

De Slag bij Mühlberg van 24 april 1547 was een grote veldslag bij Mühlberg in het Duitse keurvorstendom Saksen tijdens de Protestantse reformatie waarbij de katholieke vorsten van het Heilig Roomse Rijk onder aanvoering van keizer Karel V een definitieve nederlaag toebrachten aan het Schmalkaldisch verbond van protestantse vorsten onder leiding van Filips I van hessen.. De Schmalkaldische aanvoerders konden niet tot een akkoord komen over de te voeren militaire acties op het slagveld, waardoor Karel V de verdediging van het Verbond kon doorbreken. Karel V was op dat moment 47 jaar en leed aan jicht. Hij werd daarom op een draagberrie naar de strijd

gedragen en niet op een groot oorlogsros, zoals afgebeeld door zijn hofschilder. De veldslag begon 's morgens vroeg. De troepen van Karel V, die vooral bestonden uit Spaanse rekruten en huurlingen, profiteerden van de zware mist om de Schmalkaldische strijdkrachten te verschalken. De Schmalkaldische strijdmacht werd volledig bij verrassing genomen en vluchtte weg. De protestantse keurvorst Johan Frederik van Saksen werd tijdens

de slag verwond en gevangengenomen. Ook de katholieke vorst Hendrik II van Brunswijk-Wolfenbüttel werd gevangengenomen.

De slag betekende het einde voor het Schmalkaldisch Verbond. Alleen de steden Bremen en Maagdenburg bleven zich nog tegen de keizer verzetten. De steden wisten belegeringen door te keizerlijke troepen te weerstaan en weigerden de aan hen opgelegde boetes te betalen.

De zon stond stil

Adriaen Van Meerbeek beschrijft uitgebreid deze slag, maar we nemen uit zijn boek alleen dit fragment over, waaruit blijkt dat het katholiek 'geloof' of moeten we zeggen 'bijgeloof' zegevierde. Adriaen schrijft:

Op den zelven dagh dat desen slagh gheschiedde, sach men eenige wonderlijcke tekenen, die als voorboden waren vande victorie die den keyser als doen hade.

Men seght, dat ten selven tijde al dese twee legheren hem bereydden – den eenen om te vechten ende den anderen om te vertrecken,

dat hem op den legher openbaerde **eenen Arent**, vlieghende over des keysers leger – al oft hy den legher van den keyser hadde willen verblyden van de victorie die hy soude hebben.

Ende **eenen wolf** komende uyt het bygheleghen bosch, liep door het voetvolck van de Spaignaerden.

Maer het sonderlinghe **mirakel** was 't ghene datmen in den hemel sagh.

Men sagh op eenen ooghenblick geheel den hemel vierich ende **de sonne werdt ghelijck bloedt**.

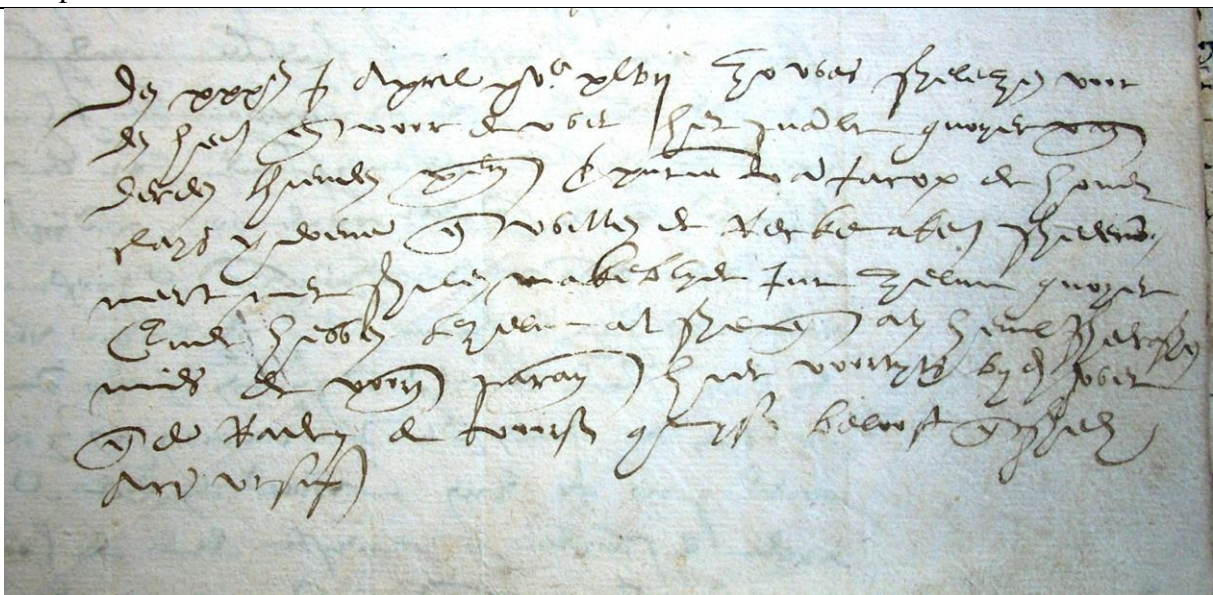
De twee leghers daer op siende, bemerckten **dat de sonne stille bleef staen**, als om de victorie te verlenghen.

Dit en wierdt niet alleenlijcken ghesien in de twee leghers; maer in andere landen ende plaetsen der werelt ende eenen predicant van den keysers volck tot de soldaten spreckende – seyde:

Hebt moedt kinders en siet ghy niet dat de ooghe Godts u jonstigh is – ende u vermaent om uwe neerstigheyt te doen teghen sijne vyanden.

En dus behaalde de keizer zijn overwinning op de Protestantse vorsten.

30 april 1547

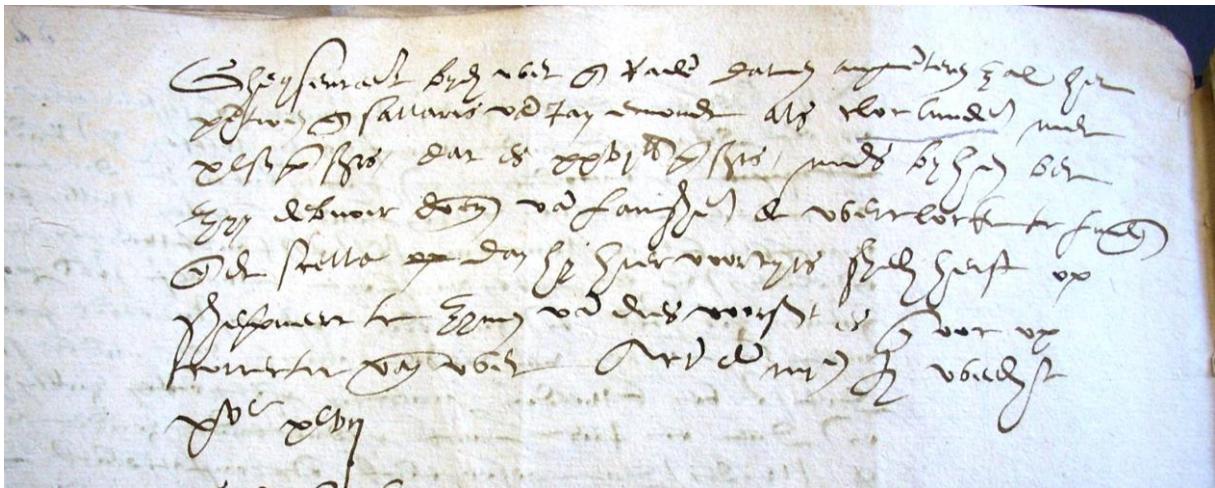
Den xxx in april xvc xlvij

zo was ghewezen voor de heere ende voor de wet het quade guoyr – *slechte cohier* - van dieren huerlieden penninghen ter presentie van **Jacop de Hondt, Clays Verdoene ende Willem de Reckemaker** – ghecondemneert met **Ghelein Makeblyde** int zelve quoyr ende hebben tzelve al ghegheven an hemlieden – ghedreghen mits de voornoemde comparanten hier voortyts byde wet ende de raeden de voorseide quoyer belooft ende ghedaen.

Hoewel ik niet zeker of ik alle letters wel juist gelezen heb – is de teneur van dit besluit alleszins duidelijk.

Op de 30ste april 1547 werd het 'quade' of slechte cohier' of de lijst van de wanbetalers – de armen die niet konden betalen - goedgekeurd. Dit werd gedaan in aanwezigheid van Jacop de Hondt, Clays Verdoene, Willem de Reckemaker en Ghelein Makeblyde – vier van de belangrijkste notabelen van de stad en waarschijnlijk de vier ontvangers van dit jaar. Met het goedkeuren van deze lijst armen – werden de rekeningen van deze ontvangers in orde bevonden.

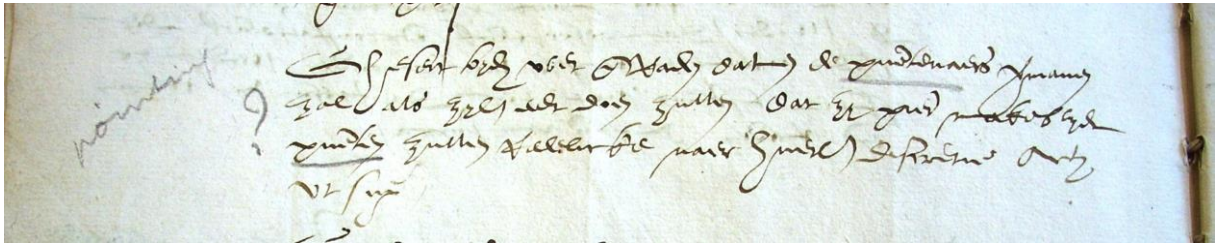
4 juni 1547 - De werkklok – Resoluties

Gheconsenteert byden wet ende raden dat men augmenteren zal het pensioen ende sallaris van **Jan Enoudt** als clocluuder met xl schele parisis sjaers - dat es xxvi pond parisis sjaers - mids by hem bet zyn debvoir doen van langher **de wercclocke** te luuden ende de schelle dan hy hiervoor tyts ghedaen heift op ghesommeert te zynen van dies voorseid es ende ooc up tcorrectie van de wet Actum de iiij in wedemaent xvc xlvij

Jan Enoudt is de klokkenluider van de stad en hij krijgt bij dit besluit een verhoging van zijn salaris van 40 schele parisis per jaar – wat zijn wedde in het totaal brengt op 21 pond parisis per jaar. Hij dient zowel de werkklok als de 'schelle' langer te luiden als hij gedaan heeft.

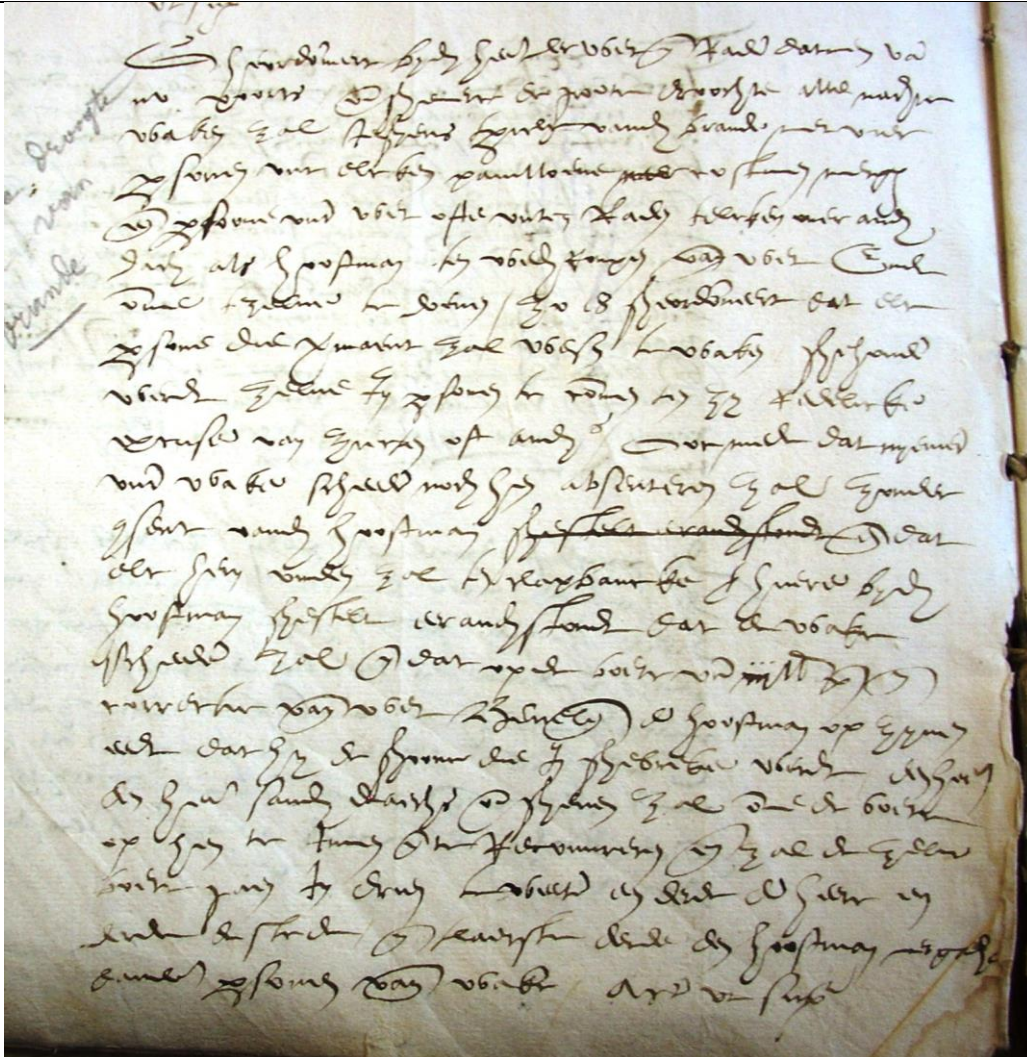
Pointenaars

Gheconsentert byden wet ende raden dat men de pointenaers vermanen zal als zylieden eed doen zullen dat zy Ghilein Makeblyde quitten zullen redelicke naer hemlieden discretie
Actum ut supra

Er is dus overeen gekomen door de wet en de raden dat de 'pointenaers' of diegenen die de stadsbelastingen per persoon of per erf vaststellen – wanneer zij hun eed afleggen - zij tevens beloven dat zij Ghilein Makeblyde snel zullen op de hoogte brengen van hun resultaat.

4 juni 1547 - **Grote droogte** - Resoluties A – SAP 367 – Folio 52 verso

Gheordonneert byden heeren der wet ende raden dat men van nu voorts anghemerct **de groote drooghte**

alle nachte waken zal jeghens **perickel vande brande**
met vier personen van elcken pavillioene naer costume
medsgaders een persooone vuter wet ofte vuten raden
telcken over ander dach als hooftman ten wederroupen vande wet
Ende omme tzelve te weren,
zo is gheordineert dat elc persone die vermaent zal wesen te waken
ghehouden werd zelve in persooone te commen ten zy redelicke excuse van zyecten ofte anders
Ooc mede dat nyement vuter wake scheiden noch hem absenteren zal
zonder consent vande hooftman
ende dat elck hem vinden zal ter clapbancke¹ thuere byden hooftman ghestelt
eer anderstond dat de wake verscheiden zal
ende dat upde boete van iiij pond parisis ende correctie van de wet
Bevelende de hooftman op zynen eedt dat hy de ghoone die in ghebreke werd gehstelt den
heere sander daeghs opgeven zal omme de boete op hem te innen ende te recouvreren
ende zal de zelve boete gaen in drien te weeten
een derde de heere, een derde de stede ende tlaetste derde de hooftman metgaders dander
personen van de wake
Actum ut supra

Folio 53

Gheconsenteert de clercken voor tscryven van de **pointen** dat zylieden daervooren hebben
zullen **vi pond parisis**

Actum de iiij in wedemaent xvc xlvij

De klerken die de lijsten zullen schrijven van de belastingen, zullen hiervoor 6 pond parisis krijgen.

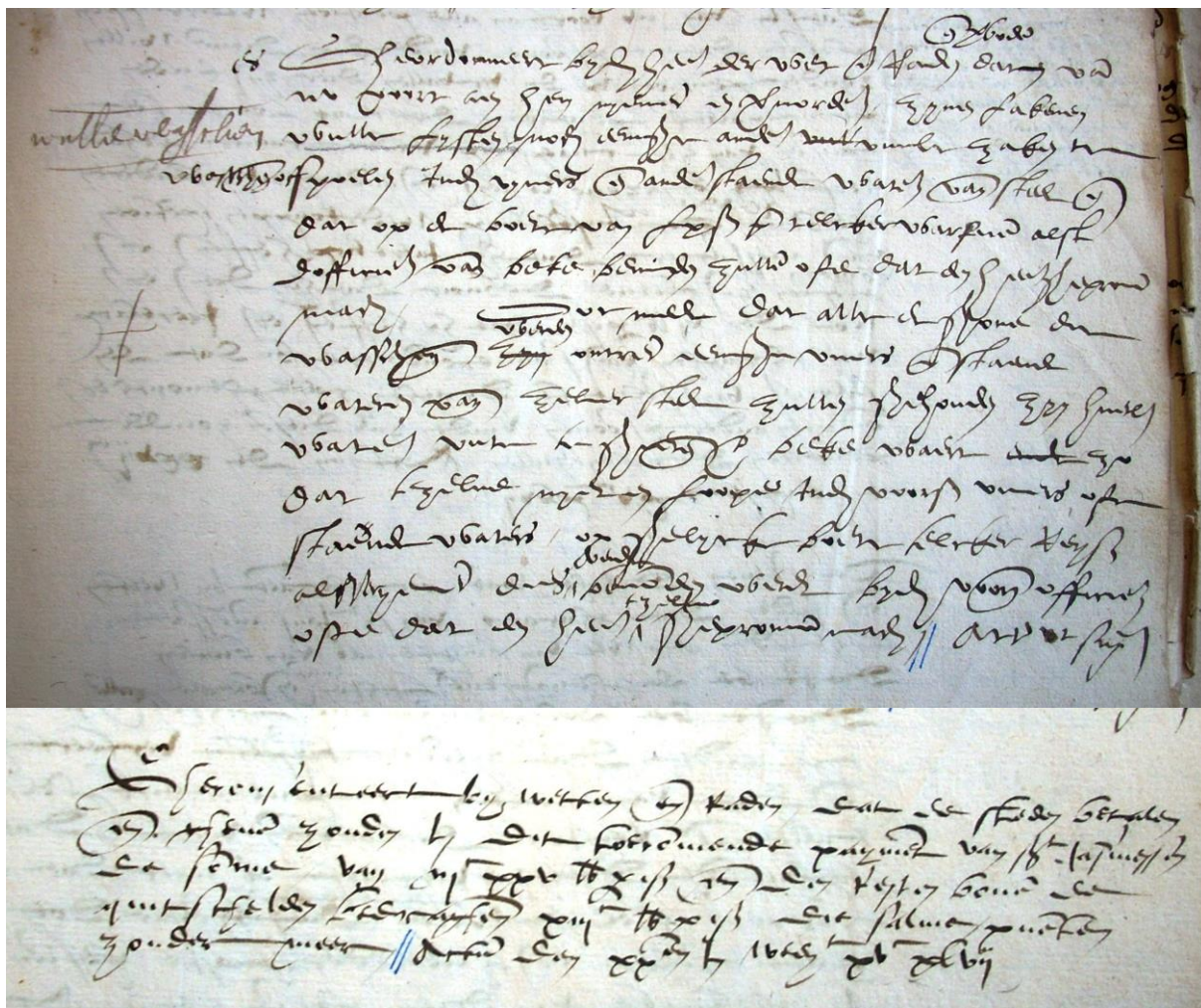
De grote droogte die dit jaar heerste had ook zijn gevolgen voor de 'draperie' – zo blijkt uit het volgende besluit.

4 juni 1547 – **Laken wassen** - Resoluties A -

Gheordonneert byden heeren, den wet ende raden
ende verboden dat men van nu voortan hem nyemant en verwoorderen zijn lakenen vutter
listen,
noch eenighe ander vuule lakenen te wasschen of spoelen inde vyvers
ende ander staende waeteren van de stede
ende dat op de boete van lx schele telckens warfve alst dofficieren van de beke bevinden
zullen ofte dat de heescher daervan mach
Ooc mede alle de ghonne die wasschende wesen omtrent eenighe vivers ende staende waters
van de zelve stede,
zullen ghehouden zyn hemlieden waeter vut te gheven bekewaert
zo dat tzelve nyet en loope inde voorseyde vivers oft staende waters
op ghelycke boete telcker reyse als zy dies dar bevonden werden byden voornoemde
officieren ofte dat de heere tzelve herroupen ware
Actum up supra

---

¹ Clapbanck : WNT : *Praatbank, klapbank*. Nog Heden is het woord in dialecten bekend. Vgl. V. Dale 706: “klapbank, gewest. (Zeeland; zie *Invent. v. Br. Gloss.* 142), eene *bank*, waarop het volk zich zet, om over het nieuws van den dag te *klappen* of te spreken.” Men vond ze vooral in den omtrek der kerk, waar ook alle zaken van algemeen belang werden bekend gemaakt.

Het wordt dus verboden om nog zijn 'lakenen' te wassen in de vijvers en in de 'staande wateren' te Poperinghe, net zoals het verboden wordt om zijn afvalwater nog in deze vijvers te lossen. Men dient dit te doen 'bekewaarts' zodat het vuil water kan afvloeien.

Gheconsentert by wetten ende raden dat de stede betalen ende gheven zouden te dit toecommende payment van St. Jansmessen de somme van iij c xxv pond parisis ende den resten boven de quitschelde bedraghende xiiij c pond parisis dit saelmen quidten zonder meer
Actum den xxden in weedemaent xvc xlvij

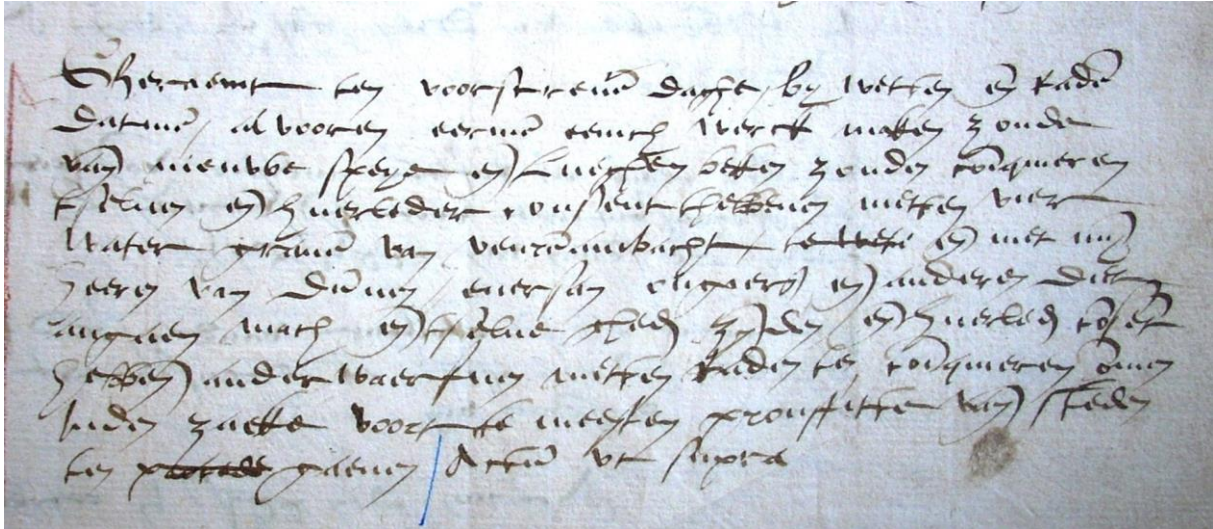
3 juni 1547 - Vaart – register A

Gheraemt ten voorscreven daghe by wetten ende raden datmen alvooren eer men eenich werck maken zoude van **de nieuwe speye** inde lueghenbeke² zouden conqueren³ tselven ende huerlieden consent thebben metten vier

² De Luegehenbeke of leugenbeke is dit deel van de huidige Vleterbeek dat gelegen is tussen de speye en de 'Clinckeboombrugge' of het 't Reepken, waar de vaart terug in de tot vaart gemaakte en rechtgetrokken Vleterbeek terecht kwam.

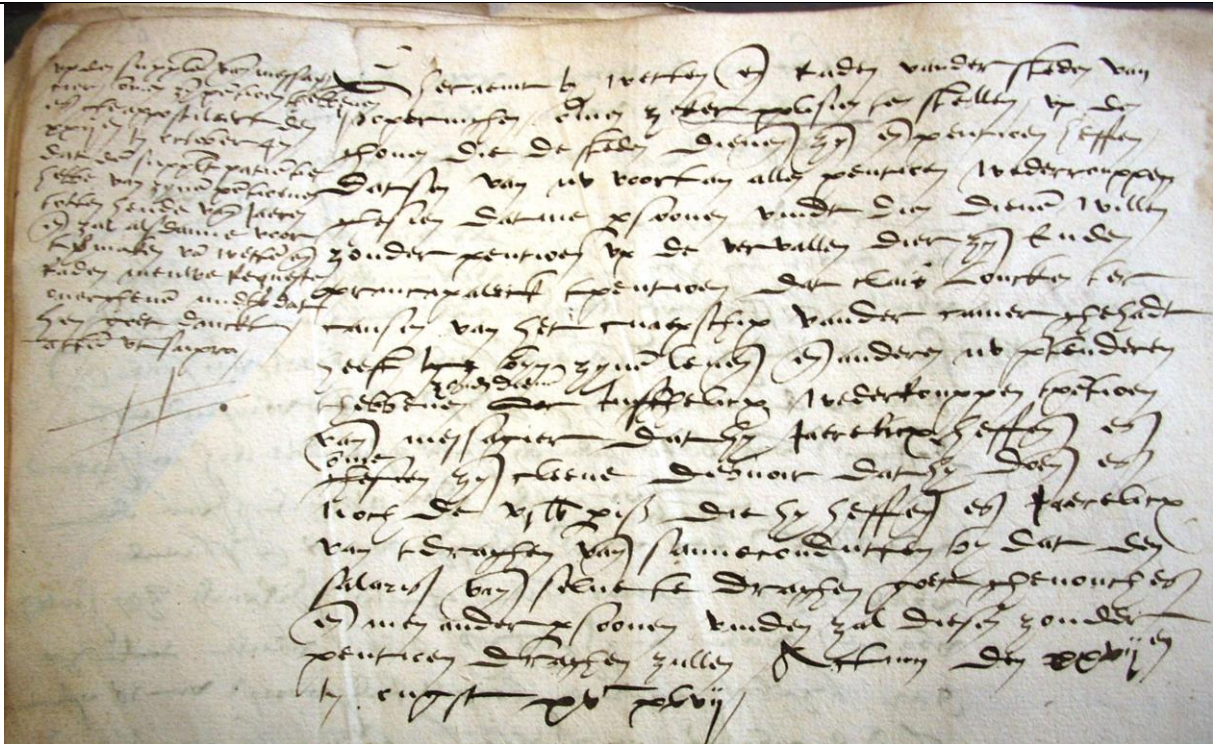
³ Conqueren of conquereren = overtuigen

watergraven van Veurnambacht ende met de heeren van dabbien Eversam⁴ ongaers ende andren dat angaen mach ende tselv gede syden ende huerlieden consent hebbende ander waerf men metten reden te conueneren omme inden zaeke voort te meesten prouffitte van de stede te gaeren acte ut supra

Vooraleer men een nieuwe 'speye' of sluis zou bouwen op de Leugenbeek, wenst men eerst te overleggen met de vier watergraven van Veurne-ambacht en met de heren van de abdij van Eversam om hen van het nut te overtuigen en hun 'consent' of toestemming te krijgen.

27 augustus 1547 - **Pensioenen in vraag gesteld** - Resoluties A – SAP 367 – Folio 53

⁴ Dabbien Eversam = de abdij van Eversam

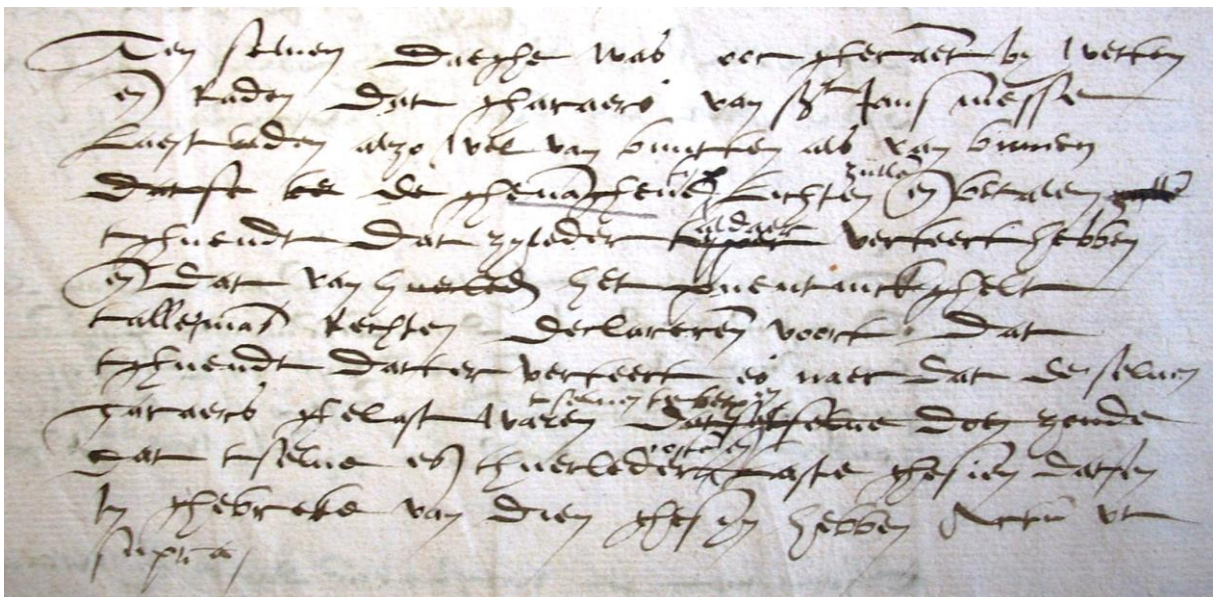
Item Gheraemt by wetten ende raden vander steden van Poperinghe omme zeker provisien te stellen up de ghonen die de stede dienende zyn ende pensioen heffen – dat sy van nu voort an alle pentioen wederrouppen – ghesien dat men personen vindt die dienen willen zonder pensioen up de vervallen – dier zyn ende up tcomcapaleick tpenstioen dat **Clais Loncken** ter causen van het cnaepschip vander camer ghehadt heeft by zynen leven – ende anderen nu pretenderen thebbene tzinds dien Inshelicx wederrouppen **tpensioen van de messagier** dat hy jaerrelcx heffen es omme zyn cleene debvoir dat hy doende es – noch de xi pond parisis die hy heffen es jaerelcx van tdragen vande **saufe conduiten** by dat den salaris van de selve te draeghen goet ghenouch es ende men ander personen vinden zal diese zonder pensioen draghen zullen Actum den xxvij den in ougust xvc xlvij

Men stelt dus het 'pensioen' of de vergoeding in vraag die Clais Loncke krijgt voor zijn 'knaapschap' of secretarisschap van de kamer. Clais is blijkbaar gestorven en nu zijn er anderen die beweren hier recht op te hebben.

Ook de vergoeding van de 'massagier' of 'bode' die de 'sauf conduiten' of de vrijgeleiden wegbrengt, wordt in vraag gesteld. Misschien zo stelt men zijn er wel personen die dit voor niets willen doen.

Ook voor de 'belastingontvangers' wil men strenger zijn.

27 augustus 1547 – De 'gaderaers' of belastingsomhalers moeten zelf hun verteer betalen – Folio 53 verso

Ten selven daeghe was ooc gheraemt by wetten ende raden dat *de* gharaers van St. Jans messe laetstleden alzo wel van buyten als van binnen de ghevangelicke lichten zullen en de betalen tghuendt dat zylieder aldaer verteert hebben ende dat van het pointinckghelt tallemans rechten - declarerende voort dat tghuendt dat er verteert es naer dat de selven garaers ghelast waeren tzelven te betalen – dat tselve es thuerlieder laste ghescien datsy in ghebreke van dien ghesyn hebben

Actum ut supra

22 oktober 1547 - Salarissen -

Gillis clais als refectie meester van jaeren xvc xlvj es gheconsenteert voor zyn reparatien by wetten ende raden de somme van xxxvi – 36 - pond paris
Jan melis als controlleur vanden wyn - bier ende asyl⁵ assissen⁶ es gheconsenteert voor zyn vacatien⁷ de somme van xvij – 18 - pond paris
Actum den xxij in october xvc xlvij tich

Gillis Clais als refectie meester van de jaeren xvc xlvj es gheconsenteert voor zyn reparatien by wetten ende raden de somme van xxxvi – 36 - pond paris

Jan Melis als controlleur van den selven jaere vanden wyn - bier ende asyl⁵ assissen⁶ es gheconsenteert voor zyn vacatien⁷ de somme van xvij – 18 - pond paris

Actum den xxij in october xvc xlvij tich

Actum den xxij in october xvc xlvij tich

Actum den xxij in october xvc xlvij tich

Rijksdag van Augsburg (1547-1548)

De **Rijksdag van Augsburg** werd ook de **Geharnaste Rijksdag** genoemd en werd gehouden ter ere van de overwinning van keizer Karel V op het Schmalkaldisch Verbond in de slag ij Mühlberg en duurde van **1 september 1547 tot 24 juli 1548**. Op deze rijksdag werd het 'interim van Augsburg' uitgevaardigd, waarbij het geloof en de onderwerping aan de katholieke dogma's werden vooropgesteld, maar ook de communie onder beide gedaanten **en het huwelijk van de geestelijken werd toegestaan**. De tekst was voorlopig in afwachting van het concilie van Trente. Het decreet, dat een mengeling was van verschillende belijdenissen, draaide uit op een fiasco.

De Habsburgse Nederlanden waren immers erfelijk bezit van de Habsburgers, terwijl het Duitse koning- en keizerschap dat niet was en daarom ook aan een ander vorstenhuis kon toevallen.

De strijd tegen de Turken noopte Karel om in 1547, samen met zijn broer Ferdinand als koning van Hongarije, een wapenstilstand voor 5 jaar met de sultan te sluiten, tegen een jaarlijks tribuut van 50.000 dukaten.

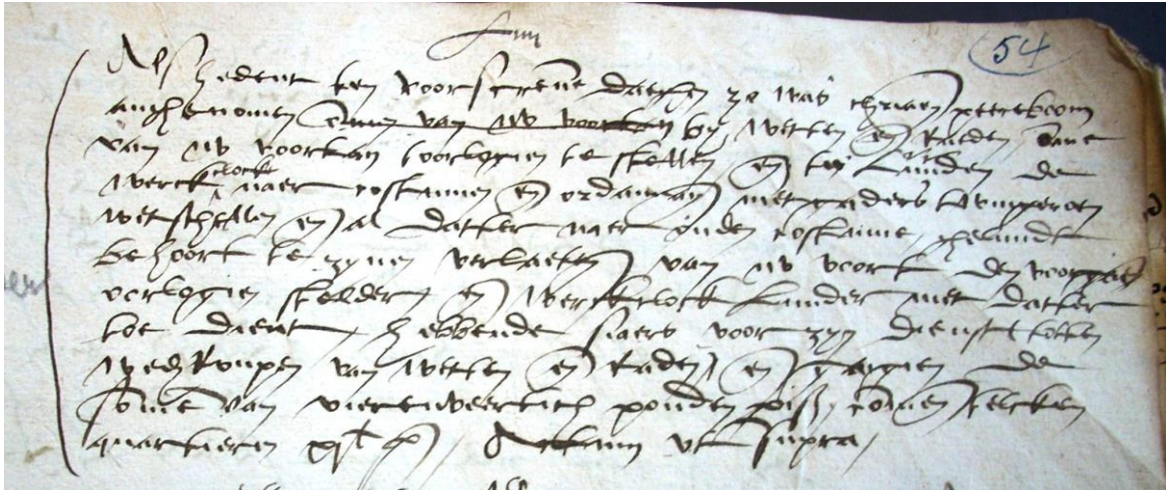
⁵ Asyl = azijn

⁶ Assysen = accijnzen

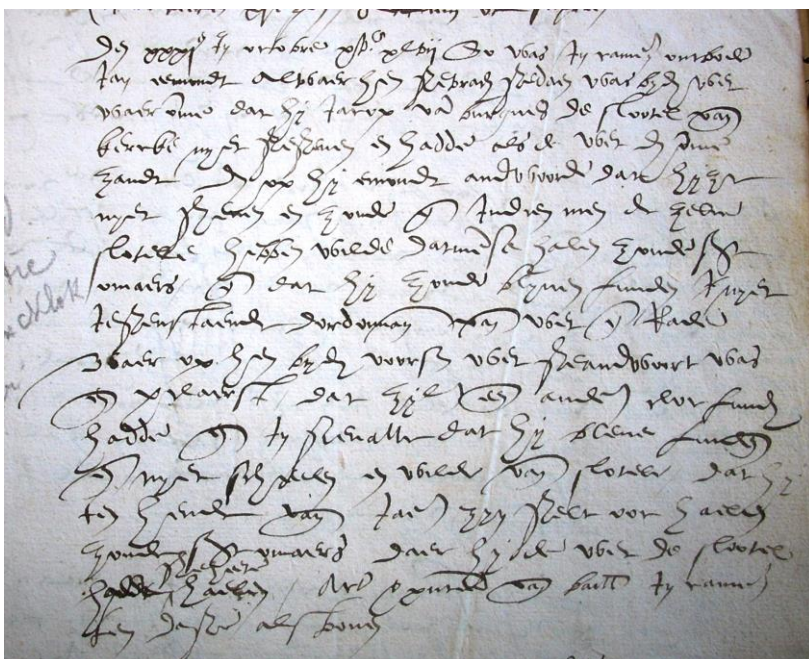
⁷ Vacatien = de dagen die hij aan deze taak gependeed heeft

In deze overeenkomst werd Karel niet als keizer, maar slechts als koning van Spanje aangeduid, aangezien de sultan zichzelf, hoewel hij geen christen was, toch als opvolger van de Byzantijnse keizers en daarmee als de enige ware Caesar zag.

27 oktober 1547 - Horlogie en de klok – Resoluties – Folio 54

Als hedent ten voorschreven daghen
 zo was **Christiaen Peereboom** anghenomen by wetten ende raden omme van nu voortan
 toorlogien te stellen
 ende te luuden de werckclocke
 naer costumen ende ordonacnien metgaders twingeroen met schellen ende al datter naer
 ouden costumen ghelaudt behoort te zynen –
 verlatende van nu voort den voorgaende oorlogiensteller ende werckclock luuder met datser
 toe dient hebbende sjaers voor zyn dienst
 totten wederroupen van wetten ende raden ende gagien - de somme van vierenveertich ponden
 parisis commende telcken qaurtieren - Xi pond parisis
 Actum ut supra

Hoewel we hiervoor zien dat Christiaen Peereboom aangenomen werd als nieuwe klokkeluiders – liep zijn praktische aanstelling toch uit de hand. Zijn voorganger Jan Eenoudt wiegerde immers om de sleutel van de kerk te overhandigen aan Jacop van Buergues, die de sleutel kwam opvragen.

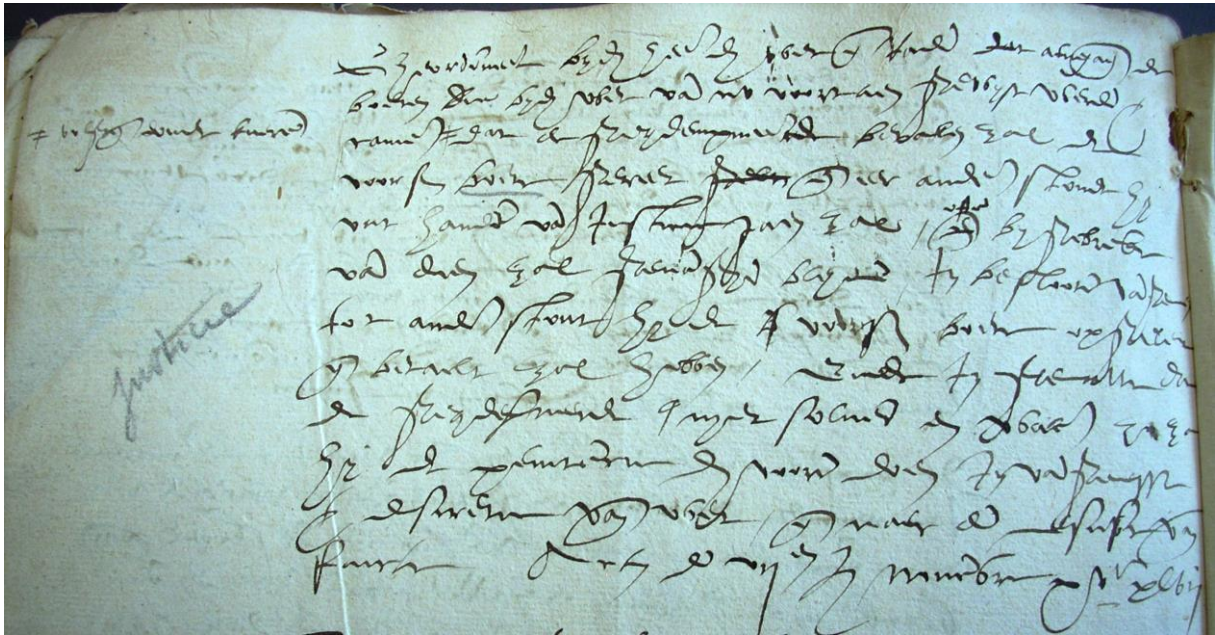
Er ontspan een bitsige discussie:

Den xxxi ste in october xvc xlvij - so was in camere ontboden **Jan Eenoudt** alwaer hem ghevraegd ghedaen was by den wet – waeromme dat hy **Jacop van Buergues** de slootel vande kercke nyet ghegheven en hadde – als de wet daerdies zondt - daerup hy Eenoudt andwoorde ‘dat hy ze nyet gheven en zoude’ ende indien men de zelve slotele hebben wilde dat men se halen zoude ‘t St. Omaers ende dat hy zoude blyven luuden – nyet jeghenstanede dordonanncie vande wet ende raden – daer up hem byden voorseide wet gheandwoort was ende verclaerst dat zylieden een ander clocluuder hadde ende in ghevalle dat hy bleve luuden ende nyet scheeden en wilde van de slotele ‘dat hy ten hemlieden vande jaer zyn ghelt ooc haelen zoude te Sint Omaers’ dat hy de wet de sloosteile hadde gheseit te haelen Actum in presente van de bailliu in camere ten daghe als boven

7 november 1547 – Honderd guldens voor de abt - Resoluties – Folio 54

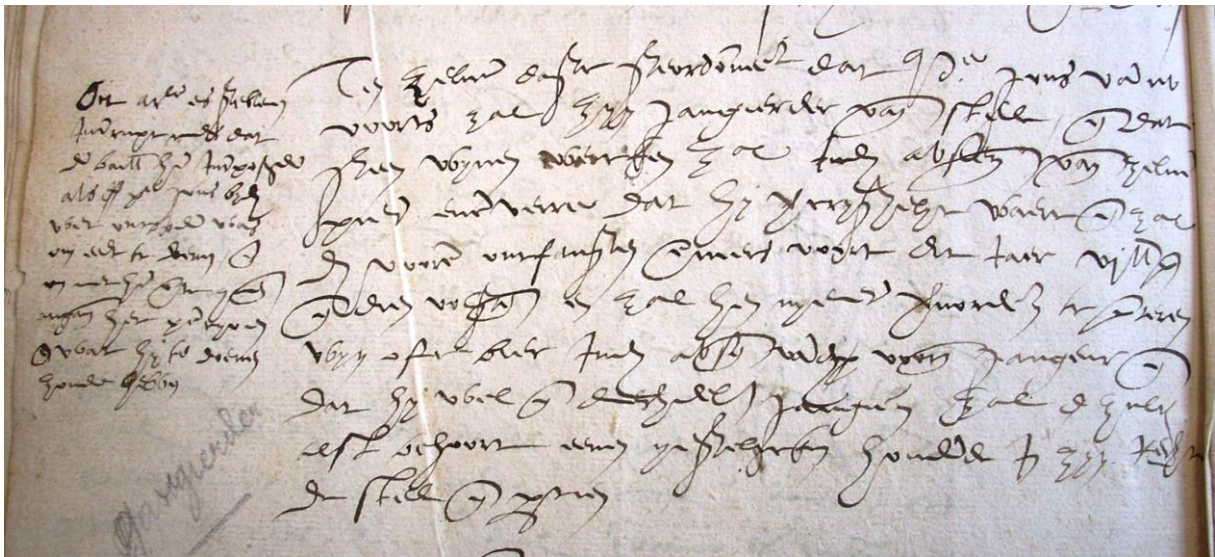
Gheraemt by den wet ende raden dat men myn heere de abt zal presenteren voor zyn voyagen hondert philips gulden - ende daermede - indien hy nyet te vrede en ware – dat men noch volghen zoude tot xxv – 25 - pond parisis zonder meer ende dat de bailiu vande kercke ooc conteren zal tzy v – 5 - oft iiij – 4 - gouden cronon Actum de vij in november xvc xlvij

7 november 1547 – Boeten en justitie – Resoluties – Folio 54 verso

Gheordonnert byden heeren wetten ende raden dat aengaende de boeten die byden wet van nu voortan ghewyst werden – kannen – volghende deur de keure – dat de ghecondempneerde betalen zal de voorseide boete gaerner ende eer anderstontd vut handen van justitie gaen zal ofte by ghebreke van dien zal ghevanghen blyven in beslooten vanghenisse tot anderstont hy de voorseide boete upghelevert ende betaelt zal hebben – nde in ghevalle dat de ghecondemneerde nyet solvabel en waert – zo zal hy de penstioen de voor de den in vanghenesse ende van de wet ende naer de van de actum den vij in november xvc lxxvij

7 november 1547 – Gaugierder⁸ Pieter Joris – Resoluties

⁸ Gaugeeren = WNT : betr. t. (vaten) wijn: den inhoud meten of peilen met den peilstok.

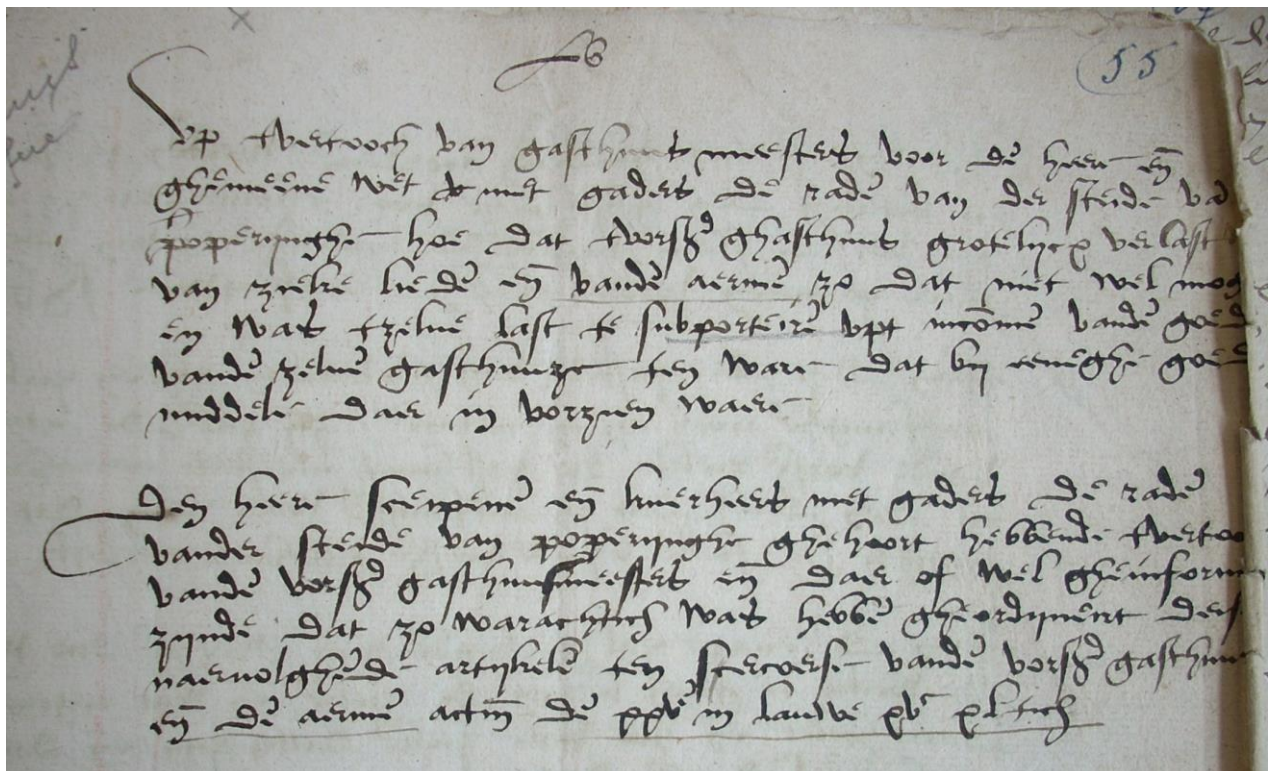
Ten zelven daghe gheordonneert dat **Pieter Joris** van nu voorts zal zyn **gaugierder** van de stede ende dat *men* gheen wynen wercken zal inde absentie vande zelven Pieter ende verre dat hy vercryghelic waert ende zal hiervooren ontfanghen daermets voort dit jaer vj ponden parsisis ende dien volghende en zal hem nyement veruorderen te presenteren wyn ofte bier inden absentie vanden voornoemde gaugierder ende dat hy wel ende deghelick gaugieren zal de zulx alst behoort eenen yeghelicken houde in zyn recht - de stiel ende persioen

1547 – Reglement Gasthuismeesters - reglement van de 25ste januari 1540 – Resoluties A – Folio 55

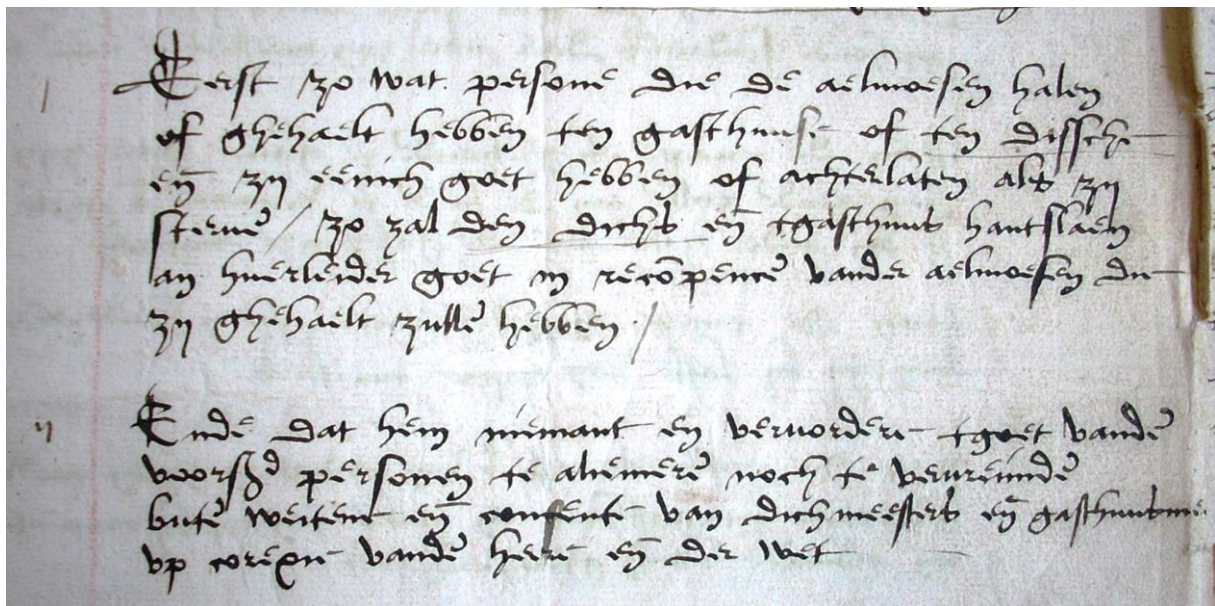
In deze financieel barre tijden – was het ook nodig om de werking van het gasthuis aan te passen.

Up tvertooch van de gasthuismeesters voor de heere ende gheemene wet ende met gaders de raden van der stede van Poperynghe, hoe dat tvoorschreven ghashuus grotelyncx verlast **van zieke lieden ende van de aerne**, zo dat niet wel mag en wat tzelve last te subporteren upt incommen vande goeden vande zelve gasthuuze ten meer dat by eenighe goede middelen daer in voorzien waer

Den heere, scepenen ende kuerheers, met gaders de rade van der stede van Poperynghe, ghehoort hebbende tvertooch vande voorseyde gasthuismeestes ende dar af wel gheinformeert zynde dat zo waerachtich was hebben gheordynneert de naervolghende artyckelen ten scecourse⁹ van de voorschreven gasthuuze ende de aermen Actum de xxv in lauwe xvc xltich (25 januari 1540)

⁹ Secourse = secrous = redding

1 - Eerst zo wat persone die de aelmoesen halen of ghehaelt hebben ten gasthuuse of ten disch ende zij eenich goet hebben of achterlaten **als zy sterven**, zo zal den disch ende tgasthuus hantslaen an huerlieden goet in recompence vande aelmoesen die zy ghehaelt zullen hebben. *Dus wanneer diegenen die aalmoezen gekregen hebben komen te sterven, zal de dis, zowel als het gasthuis hand slaan aan het nagelaten goed, om zo eerst hun onkosten terug te vorderen.*

2 – Ende dat hem niemant hem vervoordere tgoet vande voorseyde personen te aliëneren noch te vervremden buten weitene ende consent van de dischmeesters ende gasthuusmeesters up correctie van de heere ende der wet *Dus mag ook niemand het voorgenoemde goed van deze personen vervreemden zonder de kennis van de dismeesters en van de gasthuusmeesters, op*

3 – Item zo wat persone die int gasthuus zieck gheleyt ende dat gasthuusmeesters de cost voor hem betaelt hebben ende de voorschreven persone in toecommende tyden goet hadde, dat toe quaem by successie of anders, zo zullen gasthuuse actie hebben an de voorseyde persoonen om restitucie te hebben van dat zy van de penninghen van de gasthuuze voor hun betaelt hebben. *De onkosten die iemand gedaan heeft in het gasthuis toen hij ziek was dient hij, als hij het beter heeft en deze kan betalen, alsnog betalen.*

4 – Item de rycke heeren ofte kynder diede aelmoesen niet van noode en zijn ende zy int gasthuus commen by quade incommenent ende de zusters huerlieden aerbeit betaelden of met huerlieden accorderen, werden ghehouden **te betaelen den gasthuuze voor thout dat zy bernen** ende vor de slete van de bedde, lynwaert ende van zulck als zy daer oorboren voor elken dach twee schele parisis. *De rijke lieden die in het gasthuis gelegen hebben, en de zusters betaald hebben, moeten toch nog bijkomend gaan betalen voor het brandhout en voor het slijten van de lakens – en dit aan een tarief van twee schele parisis per dag.*

5 – Item dat de zusters van nu voortan gheen zieken ontfanghen noch an en nemen, zy zullen de namen en toenamen vande voorseyde zieke de gasthuusmeesters overgeven ende den dach dat zy ontfanghen waeren om dat ter register te stellen by de voorschreven gasthuusmeesters.

Vanaf nu moeten de zusters de namen en toenamen van de zieken aan de gasthuismeesters doorgeven die deze in een register gaan bijhouden.

11
Item zo wat persom die mit gasthuut zucht ghehonden
ende dat gasthuutmeester die rest voor hem betacht hebbet
in die voorsz persom in soverende tijde gaet hadde
gaet toe quam by successie of ander zo zulle gasthuut
doet hebben ande voorsz persom om restitutie te hebben van
dat zy vande pinnoghe vande gasthuuze voor hem betacht hebben

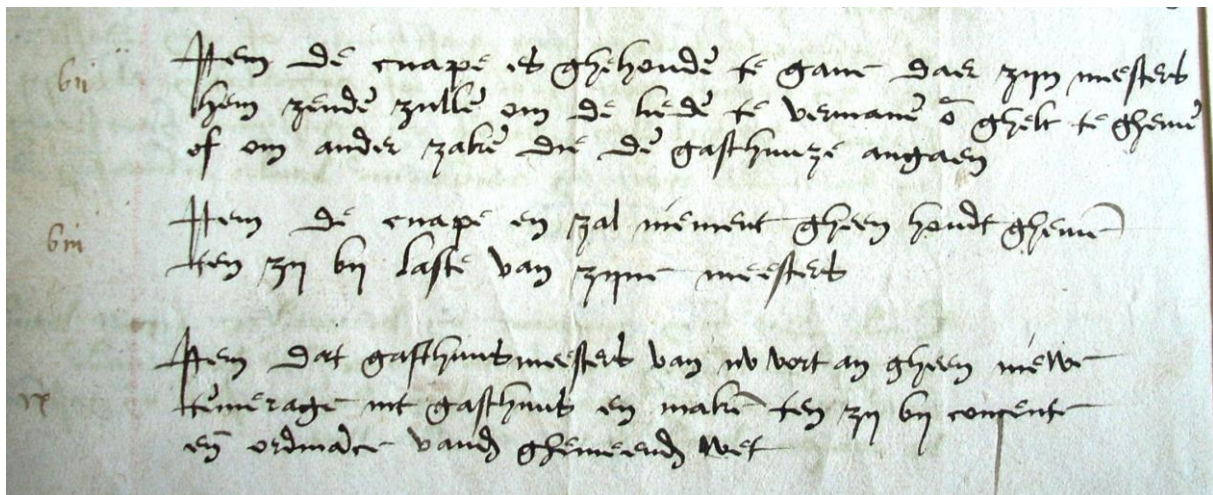
Item die suster heere of hunden die de armoesom
mit van noede in zyn in zyn mit gasthuut comen
by quade moedem in die zuster huerichd verbeit

betaken of mit huerichd worden / worden ghehouden
te betaken die gasthuuze voor thout dat zy vande
in vor die suster vande huerichd in van zucht als zy
dare oorboring voor elken dach twee st

Item dat die zuster van ons vordan gheest zucht
ontfanghe noch in en nemmen / zy zulle die name in toem
vande voorsz zucht die gasthuut meester omgheuen
in des dach dat zy ontfanghe want om dat te
regystrer te stellen by die voorsz gasthuut meester

Item die cnappe zal ghehouden zyn twee of drie waeren de weke te gaen bezyen de zieken
de wicke te gaen bezyen die zucht in wat regement dat men
dare houdt in hoe vele zieken datter zyn in dat mit hy
ghehouden sondaechs dare naer zyn meester te hem te gheuen

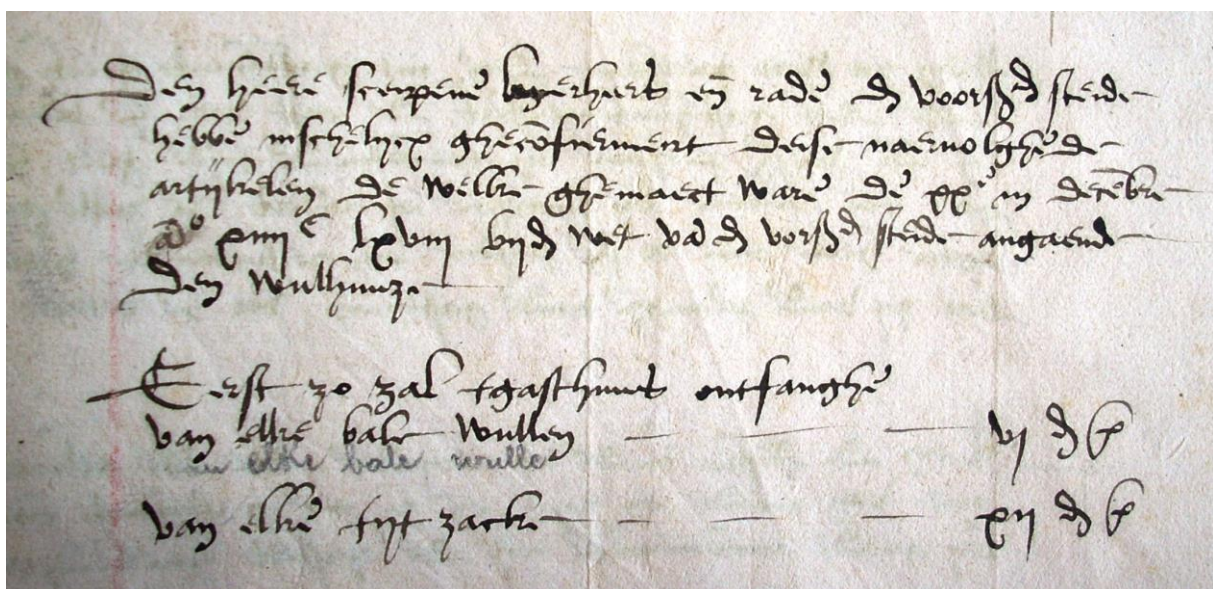
6 – Item de cnappe zal ghehouden zyn twee of drie waeren de weke te gaen bezyen de zieken ende wat regement dat men daer houdt ende hoe vele zieken datter zyn, ende dat wert hij ghehouden sondaechs daer naer zijn meesters te kennen te gheven. De secretaris wordt verplicht om twee tot drie maal per week de zieken te gaan opzoeken en om te gaan kijken onder welk ‘regime’ ze hier liggen en hoeveel zieken dat er zijn – wat hij op de zondag daarna aan de gasthuismeesters dient door te geven.

7 – Item de cnap es ghehouden te gaen daer zyn meesters hem zenden zullen om de lieden te vermanen ende ghelt te gheven of om andere zaken die de gasthuuze angaen
 De secretaris is gehouden daar te gaan waar de gasthuismeesters hem zenden om de schuldenaars te laten betalen of om andere zaken.

8 – Item de cnap en zal niemant gheen hout gheven ten zy by laste an zyne meesters
 De secretaris mag niemand hout geven, zonder bevel van de meesters.

9 – Item dat gasthuusmeesters van nu voort an gheen nieuwe timmerage int gasthuus en maken ten zy by consent ende ordinantie van den ghemeeenen wet.
 Men mag vanaf nu geen timmerwerk in het Gasthuis doen zonder akkoord en bevel van de gemene wet.

10 – Den heere schepenen, kuerheers ende raden der voorschreven stede hebben inschelycx gheconfirmeert dese naervolghende artyckelen de welke ghemaect waeren den xx in decembre anno xiiiijc lxxvij (20 december 1448) by de wet vande voorschreven stede angaende den wulhuuze
 Erst zo zal tgasthuus ontfanghen van elke bale wulle – vij deniers paris
 Van elke tyt zacke – xij deniers paris

56

Van deelen het zy zacke of balen — viij d p
 Van alle maniere van vlaemsche wulle
 bene der waghe — — — — — viij d p
 Van elk zackkint wulle voor 'tgesthuus ij d p
 Van elke voer wulle ongepact van buuten
 comende in de maert of binder cuere van
 Poperinghe waer dat zy — — — — — ij s s
 Van elke lakene St. Jansdaghe van stellige
 wieder zy vercopen of niet vercopen, te weiten
 de groote lakene — — — — — i s s
 Van elke voerynghe — — — — — ij d p
 Van elke bale meede — — — — — ij d p
 Van elke zack als mens cleene of groot — — — — — ij d p

Van deelen het zy zacke of balen – viij deniers parisis
 Van alle maniere van vlaemsche wulle boven der waghe – viij deniers parisis
*(een wage was een gewicht van 180 pond. De wage was verdeeld in 30 nagelen. Een zak
 maakte 2 wagen.)*
 Van elk zackkint wulle voor 'tgesthuus 2 d.p.
 Van elke voer wulle ongepact van buuten comende in de maert of binder cuere van
 Poperinghe waer dat zy *(de ceure is hier het grondgebied van Poperinge)* 2 schellingen par.
 Van elke lakene St. Jansdaghe van stellige wieder zy vercopen of niet vercopen, te weiten
 de groote lakene *(de groote lakene of de fijne lakenen die van buuten de stad aangebracht
 waren betaalden 1 schelling parisis;*
 Zijne de lakenen van binnen – iiij deniers parisis
(die binnen de stad bevrocht waren, betaalden 4 deniers parisis.)
 Van elke voerynghe 6 d.p.
 Van elke bale meede 4 d.p.
 Van elke zack als mens cleene of groot iiij deniers parisis
 Van elke waghen die vernacht int wulhuus of bachten gasthuuze 12 d.p.

van elck zack alluunt kleine of groot in 26
 van elck waggē die benacht mit woulymb
 of barckē gasthuysē ————— 27 26
 noch zo heeft de heere en de schepenen
 kuerheers en raden gheconfermeert zeker
 diversche artykelen dar up dat de gasthuysmeestes
 jaerlycx huerlieden cramen verpacht
 zullen hyer naer verclaert

Noch zo heeft de heere ende de schepenen, kuerheers ende raden gheconfermeert zeker
 diversche artykelen dar up dat de gasthuysmeestes jaerlycx huerlieden cramen verpacht
 zullen, hyer naer verclaert

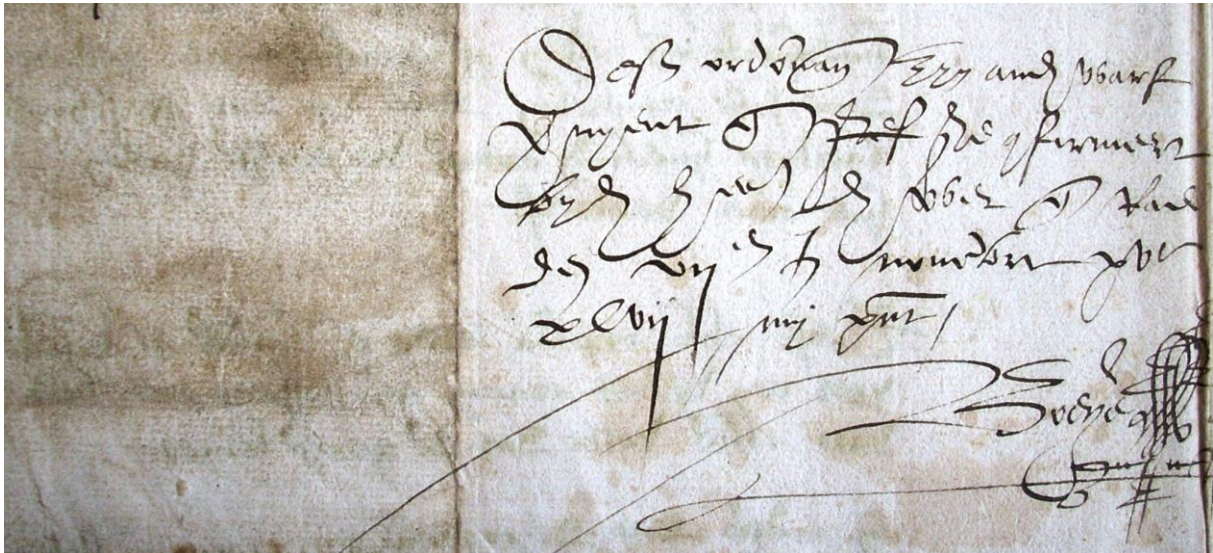
Erst elck copman wert ghehouden te betalen
 voor een verdeckt craem ghestoffiert met berde
 voor elcke voete dat de pacht leivert ————— 1 26
 Ende midts dat de coopman zijn craem ende soffeirynghe
 mede brocht zo en zoude de pachter
 niet meer hebbene dan van elke voete ————— 6 deniers par.
 Item zal ontfanghen van de persone die in huuse voortdoen half ghelt.
 Item so wie compt staen met lynwade op de leeren ende scraghen zal gheiven van elke sticke
 3 denier par.
 Ende diet beneden leide 1 denier par.
 Item zo wat cramer die zijn merse spreet plat up de erde (grond) zal gheiven 1 sch. Par.
 Item boven dien zo zijn coopliden ghehouden te betalen van waeckghelde van verdeckte
 craemen 4 den. Par.

Eerst elck copman wert ghehouden te betalen voor een verdeckt craem ghestoffiert met berde
 voor elcke voete dat de pacht leivert, 1 schel. Par.
 Ende midts dat de coopman zijn craem ende soffeirynghe mede brocht zo en zoude de pachter
 niet meer hebbene dan van elke voete 6 deniers par.
 Item zal ontfanghen van de persone die in huuse voortdoen half ghelt.
 Item so wie compt staen met lynwade op de leeren ende scraghen zal gheiven van elke sticke
 3 denier par.
 Ende diet beneden leide 1 denier par.
 Item zo wat cramer die zijn merse spreet plat up de erde (grond) zal gheiven 1 sch. Par.
 Item boven dien zo zijn coopliden ghehouden te betalen van waeckghelde van verdeckte
 craemen 4 den. Par.

Item zal ontfangh' vande' persone' die
 by huys' voort daer half ghele
 Item zo wen' compt' staen' met luyt' vad.
 by de leeren' in' frage' zal gheine' m d f
 by elck' stick' —————
 Ende' dat' benend' lende' ————— 1 d f
 Item zo wat' craemen' die' zyn' meest'
 spruyt' plat' by' de' id. zal gheine' — 1 s f
 Item bene' de' isy' zo' zyn' ropne' de'
 ghehand' te' betale' by' waerthghele'
 by' verdere' crame' ————— m d f

Ende indien dat inde voorseide craemen stonden laen (laden) tunnen of packmanden, zouden ghehouden zyn te gheiven voor elck stick 4 den. Par.
 Item de pachtère vande gasthuuse es ghehouden hem te stoffeiren van zes of achte personen om by nachte der coopliden goed te bezorgen.

Ende' indy' dat' ind. vorse' crame' stonde'
 laen' tunne' of' packmanden' zonde' ghehand' zyn'
 te' gheine' voor' elck' stick' ————— m d f
 Item' de' pacht' vande' gasthuuse' te' ghehand'
 hem' te' stoffeiren' by' zes' of' acht' persone' om
 by' nachte' de' ropne' dat' te' bewaren'

Deze ordonnantien zijn anderwaerf vernuyewt ende gheinformeert byde heere ende wet ende raden den vij in november xvc xlvij my present – Boeye

1547 - Controle op de melaatsen

Op de 19de oktober 1547 kwam te Brussel van de keizer een nieuw 'placaet' waar de volgende bevelen aangestipt staan.

Niemand mag het kled der leprozen aannemen, tenzij hij onderzocht weze en melaatsch verklaard, van welke verklaring hij het bewijs moet bezitten, om het bij ieder verzoek te vertonen.

Voor Vlaanderen geschiedde dit onderzoek in de leprozerieën van Brugge, Gent of Ieper (Hooge zieken).

Verder stipuleerde het plakkaat dat de melaatsen hun verblijf moesten nemen in de steden of dorpen waar zij geboren waren of er hun vaste woonst hadden, en dit sedert een jaar en een dag voor de ziekte hen overviel.

Zij mochten ten andere in andere plaatsen niet bedelen. Er werd hen verboden om in herbergen of in onbesmette huizen binnen te treden. Zij moesten buiten die huizen en herbergen hun voedsel nemen en dit op straf van verbanning, geseling of anders 'arbitrairelic ghecorrigeert te worden ter exemple van andre'.

De officieren en wethouders der steden, dorpen en heerlijkheden, dienden goede zorg te dragen voor de melaatsen die er verbleven.

Was er ergens een zieke die door de mannen der kunst als melaats verklaard werd, dan verwittigde men de herder van de parochie. Deze ging hem troosten en aanmoedigen, hem opwekkende om een laatste maal het heilig misoffer in de parochiekerk bij te wonen en zich meteen door het ontvangen der heilige sacramenten te versterken.

De dag werd gesteld en 's zondags door de pastor afgekondigd, die op de zelve tijd zijn parochianen vermaande om voor de leprozen komen bidden.

Op de aangewezen dag plaatste men aan de kerkdeur of binnen de kerk een tafel waarop een mantel, een hoed, de handschoenen, de schotel, de klepper en de bedelzak voor de melaatse bestemd.

De geestelijkheid haalde de zieke processiewijs in, onder het zingen of lezen van de boetpsalmen en van een gebed voor de leproos?

De bloedverwanten en vrienden en het christenvolk vergezelden hun ellendige medebroeder naar de kerk. De zieke nam plaats omtrent de tafel, van waar hij de kerkelijke dienst kon aanschouwen.

Een bijzondere mis werd gezongen. De intrede vind aan met de woorden van de profeet: 'De zuchten der dood hebben mij omringd, de pijnen van het graf hebben mij bevangen.

Het epistel bevatte het verhaal van de melaatse Naaman die op bevel van de profeet Eliseus, hem zeven maal in de Jordaan ging wassen en gezuiverd was.

Het evangelie vertelde de genezing van de tien melaatsen door de zaligmaker. Onder de heilige mis naderde de melaatse gewoonlijk ter heilige tafel. Na het offer, zegende de priester de voorwerpen voor de leproos bestemd en overhandigde ze hem. Hij las hem ook de voorschriften af, volgens welke de lazarus in zij nieuwe stat hem te schikken had. Zij luiden als volgt:

Het is u verboden van uit te gaan barrevoets en zonder uw kleedsel van hoogezielen, door nauwe straten te trekken, met iemand van te dicht te spreken, in kerken, kloosters, openbare markten te treden en in vergaderingen tegenwoordig te zijn, uwe dorst te lessen aan een fontein of vloeiend water, een koopwaar aan te vatten vooral gij ze gekocht hebt, een kind aan te raken of hem enig geschenk te geven, met een andere vrouw of de uwe samen te wonen. Na die uitspraak wierp de priester op beide voeten van de lazarus een schep gewijde aarde, zeggende: 'Als dood zijt gij voor de wereld, maar gij zult in God herleven.'

Hoewel vele melaatsen vroeg of laat aan hun schrikkelijke kwaal bezweken, waren er toch die de gezondheid en de volle genezing bekwamen. Tot bewijs dient de aanhaling uit een handboek voor kerkdiensten van het bisdom Kamerijk. (Max. à Bergis 1556 – 1570)

'Ist dat het geschiede dat den siecken quam te genesen, so wierd hij door de ervaren rechters wederom gevisiteert ende geoordeelt sijnde herstelt te zijn, laetmen het selve aen den pastoor weten, den welcken in het sermoen het aen het volck bekent maect en den genesen wierd in de kerck gebragt: den pastoor dede alsdan de misse van de H. Drievuldigheyt, van den H. Geest ofte van O.L. Vrouw naer de tijd van het jaer. De misse geyndigt zijnde, zoo vervoegde den genesen lazarus sig weder met de gesonden.'

November 1547 - Plakkaat van de lediggangers

*Uit 'Nieuwe bijdragen voor regtsgeleerdheid en wetgeving, Volume 5' van Van Hall en Lintelo de Geer – uit 1855 - halen we het uitgebreide hoofdstuk rond het plakkaat tegen de 'lediggangers en vagabonden'.
Zij schrijven het volgende:*

Reeds in **1506** had Filips een gestreng plakkaat tegen 'lediggangers en vagabonden' uitgevaardigd, die bevelen waren in 1510, 1515, 1527 en 1530 herhaald; het herbergen was verboden, en ballingschap, geselstraf en schavot bedreigden den ledigganger en vagabond. In het achtste artikel nu van het plakkaat van 1531 herinnerde hij aan zijn bevelen en gebood van van zes manaden te herhalen. En toch was Karel genoodzaakt in 1532 en 1547 tegen brandstichters en lediggangers nogmaals gestreng plakaten te geven.

Van het negende tot het zesentwintigste artikel bevat de voor dien tijd gewis uitmuntende ne sedert niet verbeterde armenwet van Karel. Wij behoeven niet meer dan de inhoud na te gaan. Het bedelen nam toe, daardoor stellen velen zich tot ledigheid, 't welck het beginsel is van alle kwaad. De kinderen leren geen ambachten, de dochters worden voor armoede en miserie opgebracht, ja tot alle snoodheid, ja zij extorqueren, hetgeen anders de oude gebrekkige, ziek groot gebrek lijdende zoude verlangen.

‘Ende, want wij voir onsen vertrekken van desen onsen landen begeeren daer toe te remediëren en regulen te stellen tot profijjt van der ghemeynder welvaert en bovenal dat de armen, zieken en andere, nyet machtig wesende heur brood te winnen, gevoed en onderhouden mogen wesen, ter eeren en naer Gods geboden, uit rechter liefde en caritate, hebben wij geordonneert ende gestatueert, ’t gene des hier na volgt.’

Het bedelen wordt verboden, de eerste maal wordt er discretie der officieren gestraft met gevangenis op water en brood, voor de tweede maal staat de straf ter discretie, maar de geestelijke bedelaars en lazarussen, mits gekleed als zodanig en zich niet schandelijk gedragende, waren niet strafbaar.

Vreemdelingen mogen evenmin vragen, mar eerbare leiden, niet gewoon te bedelen, passerende den weg in pelgrimatie of andere verdienstelijke werken, zullen in de godshuizen een nacht mogen logeren, met verlof der gasthuismeesters.

Het verhuizen van de ene stad of dorp naar de andere, om te wonen, is den armen, tenzij in oorlogstijd, bij overstroming of brand tot armoede gekomen, verboden, op straf als voor de bedelaar is gesteld; ook in die gevallen, dat het verhuizen geoorloofd is, zal men het ongeluk of de oorzaak aantonen. Zij die op dat tijdstip een jaar ergens gewoond hadden, mogen blijven waar zij zijn.

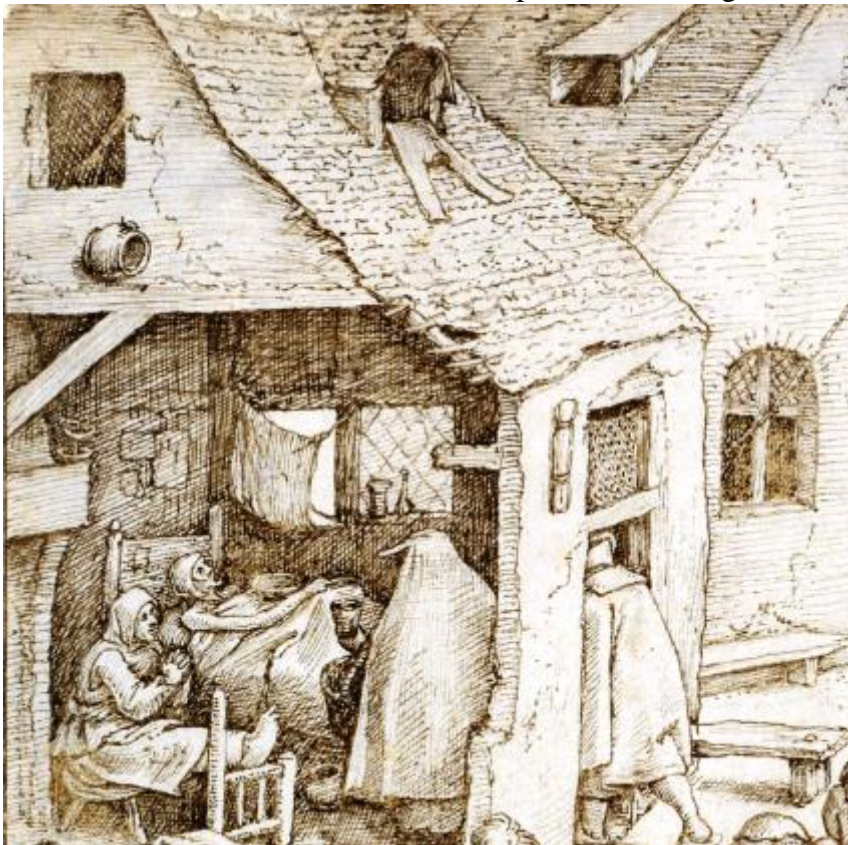
Zij, die hunne kinderen laten bedelen, blijven evenzeer strafbaar, en de kinderen daarenboven, zij zullen met de roede worden gecorrigeerd. In alle steden of dorpen moesten twee of meer dienaren worden benoemd om tegen de overtreding van het bevel te waken.

‘Ende om te subveniëren den armen, sieken ende andere, nyet machtig wesende heur brood te winnen, noch anders hebbende, om op te leven, die bevonden zullen worden wonende in elcke stad of dorp van onsen lande, ordonneren wij, dat van allen caritaten, tafelen en huisarmen, gasthuizen, broederschappen ende andere, hebbende boijten ende distribuciën van pueren ende aalmoezen, gemaakt zal worden eene gemeene borsse, om den armen daer af dirstibuciën te doen, bij advies van den meesters ende gouverneurs van den voorseide tafelen van den armen, van den gasthuysen ende broederschappen, mitsgaders van den geenen, die de officieren ende wethouders in elcke stad, parochie of dorp zullen willen deputeren ende committeren, tot voirderinge van den caritaten, in der maniere hier naer verklaart, behoudelijk dat de aalmoessen ghefondeert voor geestelijke persoonen, als mendicanten ende anderen gedistribueert zullen worden, nader ordonnancie van den fondateuren.

In de parchiekerk moesten bussen worden geplaatst, om de aalmoezen te storten, met driesleutels gesloten, een sleutel berust bij den parochiaan, een bij de Wethouders, een bij de Gecommitteerden.

De officieren en wethouders zouden bovendien een man van eer benoemen, om eens of twee- of meermalen in de kerk te collecteren. Verder werd er eens ter week of meer een collecte aan de huizen gedaan.

Zowel zij, die de aalmoezen ontvingen, als zij, die ze uitgaven, waren verplicht maandelijks aan de officieren en wethouders in het openbaar rekening en verantwoording te doen.

‘Item om dit werk van caritaten te regieren ende beleiden, zoo zullen bij den officieren ende wethouders van den steden ende dorpen gekoren ende genomen worden zekere personagiën, aldaar residerende, van den bekwaamsten en best ghequelificeerden, en welken wij erzeoken ende ordonneren, dat zij om Gods wille ende waerachtige caritate, den last daer af aanemen ende aanveerden, ende hen reguleren na der ordonnancie, die henlieden gegeven zal wesen, ende zullen die

voorzeide personagiën alzo gehoren, mogen nemen ende committeren eenen ontvanger, om onder henluiden particuliere rekening te houden van de voorseide aalmoezen ende van wesdaer ancleeft ende zullen die voorzeide gecommiteerden naarstig onderzoek doen van de’n getale, qualiteit ende conditie van den armen, elk in zijn kwartier, van wat ambacht ende van wat ouderdom zij zijn, van hare laste van kinderen, ook wat gwin zij doen of zouden mogen doen.’

De gecommiteerden waren verplicht om registers te houden of te doen houden van het getal armen in elk huisgezin en het geld, nodig boven hunne verdiensten, waarbij op hunne faculteit, nooddruft en last moest gelet worden.

‘Item , de officieren ende wethouders, bij advise van notabel en eerlijke personagiën van den plecken, zullen adviseren **in een borsse** te vergaderen, ende amasseren alle die aalmoessen, van wat sortte die zijn, om die penningen te distribueren alle weecke, elk in zijn parochie, na dene getaele van den armen, ter discretie van de voorseide gecommiteerden, hetzij in gelde, brood, hout, kleeren of andersins, consideratie nemende altijd op die qualiteyt ende conditiën van de voorseide armen, ende en zullen den dronkaarts, leechgangers, speelders, tuischeren noch anderen van ghelycke conditiën egeen gelt mogen geven dan alleenlijk brood, hout, kledere ende andere nooddruften, om huer huisgezinne te onderhouden, ende zullen die quade gebouften vroem van lijve ende andersins wel te passe wezende, bedwongen worden te werken, ende heure winninghe t’huis te brengen, opte peyne van den aalmoessen van der borsse gepriveert te

wezen, ende daer toe arbitrairlijk gecorrigeert.’

Zieke en kranke mensen en andere, die hun huis niet verlaten kunnen, benevens vrouwen in het kinderbed, zullen bezocht en ondersteund worden, ook met lijnwaad, slaaplakens en deksel, spijs, brand en andere nooddruft, evenzo jonge ween en vondelingen.

Kinderen van armen, die tot nu toe op rabauwerie leven, zullen ter school gezonden worden en op een ambacht besteld of om den goeden luiden te dienen, verder moest voor de godsdienstige opleiding in alle opzichten gezorgd wroden.

En om ze te doen ‘reinigen ende kuyschen van de vuyligheid, ende genezen van der onganzeigheyt ende schroftigheit’ zal men ze van kleederen, zo mogelijk, voorzien.

Alle armen moesten een teken op hunne klederen dragen.

De parochianen en predikanten zouden aanmanen, om bij den uitersten wil der armen te gedenken. En mochten zij armen kennen, die uit onnozelheid of schaamte zich tot de gecommiteerden niet vervoegden, of die daarentegen de ondersteuning niet verdienden, zij zouden ze openbaren.

Het herbergen van rabauwen wserd op boeter verboden.

‘Item wijverieden allen den geenen, die bij hen of haren kinderen van der distribucie van de allmoessen en caritaten genieten ende gebruiken sullen, voortaan **te gaan ende converseren in tavernen, cabaretten**, noch andere gelijke plecken, ook het spel van der kegelen, bellen, teerlingen ende andere gelijke verboden spelen, op peyne arbitrale, consenterende ende gedogende, **dat zij somtijds voor recreatie een pot biers met haere huysvrouwen zullen mogen drinken, sonder hen nochtans dronken te drinken.**’

Naarmate van plaatselijke omstandigheden zouden deze bepalingen uitgebreid worden.

